

Lobbaamisen hallinta toimitustyössä

Suosituksia poliittisen päätöksenteon
uutisoimisen työkäytäntöihin

2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Lobbaamisen hallinta toimitustyössä

Suosituksia poliittisen päätöksenteon uutisoimisen
työkäytäntöihin

2020

Jyväskylän yliopisto
Kieli- ja viestintätieteiden laitos – journalistiikan oppiaine

Markus Mykkänen, tutkijatohtori, FT
Heikki Kuutti, tutkimuskoordinaattori, FT
Aleksi Koski, projektitutkija, FM

Jyväskylä 2020

ISBN 978-951-39-8483-0

Tiivistelmä:

Jyväskylän yliopiston journalistiikan oppiaineen kaksi tutkimushanketta (*Journalistit lobbaamisen kohteena ja Lobbaamisen hallinta toimitustyössä*) selvittivät vuosina 2018–2020 kuinka uutismediaan vaikutetaan yhteiskunnallisen päätöksenteon viestinnässä ja kuinka toimittajiin kohdistetaan vaikuttajaviestintää eli lobbausta. Hankkeessa tarkasteltiin lobbaajien pyrkimyksiä vaikuttaa toimitusten journalistisiin toimintoihin ja kuinka näitä vaikutusyrityksiä on mahdollista toimitustyössä torjua.

Tutkimusaineistoa kerättiin haastattelemalla politiikan ja talouden toimittajia kahdeksasta eri toimituksesta. Tämän lisäksi ensimmäisessä projektissa haastateltiin viestintätoimistoissa työskenteleviä lobbauskonsultteja. Vuoden 2020 aikana yhteistyötoimituksilta kerättiin toimituksiin lähetettyjä päätöksentekoon liittyviä vaikuttamisaineistoja.

Lisäksi hankkeissa tehtiin laaja kirjallisuuskatsaus vuonna 2000–2018 ilmestyneistä mediavaikuttamisen tutkimustuloksista. Hankkeiden aikana seurattiin aktiivisesti lobbaamisen tutkimusta pohjoismaissa sekä kerättiin erilaisia esimerkkejä journalistisista aineistoista, joissa oli nähtävissä lobbauksen vaikutusta.

Lobbaus viestinnän ilmiönä kehitty ja ammattimaistuu kovaa vauhtia. Toimitusten on hyvä pysyä kehityksessä mukana. Haluamme jakaa medialobbaukseen liittyvää tutkimustietoa helposti ja nopeasti omaksuttavassa muodossa. Pyrkimyksemme on välttää niin sanotun lobbausjournalismin yleistymistä politiikan uutisoinnissa.

Tutkimuksen on rahoittanut Media-alan tutkimussäätiö.

Jyväskylässä 10.12.2020

Tutkijatohtori Markus Mykkänen, FT

Tutkimuskoordinaattori Heikki Kuutti, FT

Projektitutkija Aleksu Koski, FM

Suosituksia toimitusten työkäytänteiden päivittämiseen

Tutkimushankkeiden pohjalta toimituksille suositellaan harkittavaksi seuraavia käytännön toimenpiteitä vaikuttamistietoisuuden lisäämiseksi ja lobbaamisen hallinnan parantamiseksi.

1. Toimitusten koulutus:

Toimitusten ja toimittajien osaamista poliittisen päätöksenteon viestinnän ilmiöistä ja lobbaamisesta tulisi lisätä. Tutkimushankkeen tulokset osoittavat, että poliittisen viestinnän muutokset ovat lisänneet kiinnostusta uutismedioiden kautta tehtävään vaikuttamiseen. Toimitusten nykyiset ohjeistukset tai koulutukset lobbaamisen tunnistamiseksi ovat hyvin vähäiset ja paikoin olemattomia. Yhteistä toimitusten tasoista tietopääomaa lobbaamisesta ei ole, vaan pääsääntöisesti luotetaan toimittajien omaan ammattitaitoon. Tutkijat ehdottavat, että yleistä osaamista päätöksenteon mediaviestinnän ja lobbaamisen osalta toimituksissa lisättäisiin.

Medialobbaamisen pääasiallisia vaikuttamisaineistoja ovat tiedotteet, tutkimukset ja erilaiset tausta-aineistot. Tiedotteiden laatu on parantunut ja tarinallistuminen on kasvanut 2000-luvun aikana. Hyvin usein tiedotteet ovat valmiita juttuja, joita on helppo käyttää uutisoinnissa.

Hankkeen tutkijat ehdottavat, että toimituksissa perehdyttäisiin tarkemmin tiedotteiden sisältöihin, narratiiveihin, siitatteihin ja näkökulmiin. Juttua tekevän toimittajan tulisi tarkastella kriittisesti, millainen yhteys niillä on uutisoitavaan asiaan. Niin sanotusta tiedotejournalismista politiikan uutisoinnissa tulisi päästä eroon. Tiedotteita ei tulisi käyttää täysin sellaisenaan, eikä juttu tulisi pohjautua vain tiedotteeseen. Poliittiseen päätöksentekoon liittyvää juttua tulisi lähteyttää useammasta lähteestä.

Erilaisia tutkimuksia käytetään hyvin paljon päätöksentekoon vaikuttamisessa. Myös medialle lähetetään erilaisia tutkimuksia ja selvityksiä uutisoinnin tueksi. Haastateltavat toimittajat ilmaisivat, että heillä ei ole useinkaan ammattitaitoa vertailla tai arvioida tutkimusten tieteellistä tai käytännön tasoa.

Hankkeen tutkijat ehdottavat, että toimituksissa perehdyttäisiin tarkemmin erilaisten tutkimusten tasoon. Lisäksi toimittajien osaamista tutkimusmetodien ymmärtämiseksi tulisi lisätä koulutuksella. Tutkimustuloksia ei tulisi päätöksenteon uutisoinnissa käyttää kriittittömästi vaan tuloksia tulisi pyrkiä lähteyttämään riippumattoman asiantuntijan kommentailla.

Erilaisten tausta-aineistojen määrä on myös kasvanut tiedote- ja tutkimustulvan kasvaessa. Tausta-aineistot ovat myös monipuolistuneet niin tyypeiltään kuin laadultaan. Tutkijat ehdottavat, että tausta-aineistoihin suhtauduttaisiin kriittisemmin ja ne toimituksissa poliittisen päätöksenteon uutisoinnissa ainoastaan monipuolisen ja laajemman journalistisen työn pohjana.

2. Tutkimuksellinen ohjeistus

Medialobbaus - näin toimituksiin vaikutetaan päätöksenteon uutisoinnissa -opas esittelee millaista vaikuttamista toimittajiin ja toimituksiin kohdistetaan. Opas määrittelee selkeästi mitä median kautta lobbaaminen on sekä mitä sillä halutaan saavuttaa. Opas sellaisenaan on tarkoitettu ensikäden tiedoksi toimittajien päivittäiseen työhön erityisesti politiikan ja talouden uutisoinnissa. Opas sisältää viisi pääkohtaa:

Mitä on medialobbaus -osio kertoo, mitä poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen on mediajulkisuuden ja toimittajan työn osalta. Osio auttaa toimituksia ja toimittajia ymmärtämään paremmin poliittisen vaikuttamisen ilmiötä median ja journalististen sisältöjen näkökulmasta.

Päätulokset-osio esittelee, millaisia ongelmia ja haasteita nykyinen journalistinen työ sisältää poliittisen vaikuttamisen tunnistamisen osalta. Osio auttaa tunnistamaan sitä journalistisen työn muutosta, joka on vahvasti vaikuttanut toimituksiin 2000-luvulla.

Mediastrategiat-osio esittelee lobbaajien yleisimmät strategiat median hyödyntämisessä. Näiden avulla toimituksissa pystytään tunnistamaan paremmin systemaattista vaikuttamista politiikan uutisoinnissa.

Vaikuttamistahot-osio kertoo ne yleisimmät tahot, jotka hyödyntävät medialobbausta. Tahojen ymmärtäminen auttaa ennakoimaan vaikuttamisyrityksiä sekä suhtautumaan kriittisemmin yhteistyöhön.

Vaikuttamisaineistot-osio kokoaa ne yleisimmät viestintäaineistot- ja tavat, joilla vaikuttamista tehdään. Näiden parempi tuntemus ja ymmärtäminen auttaa toimituksia tarkastelemaan aineistoja kriittisemmin.

Kokonaisuudessaan toimitusten käyttöön suunniteltu opas rohkaisee toimittajia tekemään enemmän omia havaintoja päätöksenteon uutisointiin liittyvistä asioista, tekemään omia analyyskejä, keräämään omia tilastoja ja laajentamaan itsenäistä tiedonhankintaa. Näin opas pyrkii innostamaan syvällisempään ja perusteellisempaan toimitustyöhön sekä innostaa lisäämään tutkivampaa otetta uutisointiin. Opas rohkaisee myös avaamaan juttujentekoprosessia lukijoille, jotta nämä voivat arvioida journalistisen työn tiedonhankintaa ja journalismin laatua. Selkeästi uutisoinnin yhteydessä kerrottu tietojen hankintatapa lisää luottamusta median työhön ja politiikan uutisointiin.

3. Toimitusten linjaukset ja sisäinen konsultointi

Toimitusten linjauksiin ja sisäiseen konsultointiin liittyvät tekijät voidaan jakaa toimitustyön yleisiin linjauksiin sekä aineistojen käyttöön.

Yleiset linjaukset

Päätoimittajan on taattava journalismin riippumattomuus ja suojattava toimittajia kauttaan tulevilta vaikuttamisyriyksiltä, kun jutun julkaisun jälkeen palautetta annetaan. Toimituksen on vedettävä yhtä köyttä, kun jutun julkaisun jälkeen toimittajien linjaan yritetään vaikuttaa esimerkiksi kriittisellä palautteella. Journalistinen riippumattomuus on säilytettävä.

Toimituksilla tulisi olla niin sanottu etulyöntiasema eli oma faktoihin pohjautuva näkemys julkisuudessa esiin nousevissa ja keskusteltavissa asioissa sen sijaan, että toimitukset olisivat lobbareiden yksipuolisten tietojen varassa asioista kerrottaessa. Lobbaajien tulisi olla vain yksi, mahdollisesti vain taustatietojen lähde jutun teossa. Tämä edellyttää, että toimituksilla on ennakkotietoa johonkin käsittelemäänsä asiaan vaikuttavista tiedoista ja toimijoista. Henkilölähteiden osalta jutuissa tulisi pohtia tarkemmin, mikä on niiden rooli, asiantuntemus ja tarjottujen tietojen käyttösy.

Toimitusten tulisi priorisoida toimintojaan ja tehdä valintojaan myös lobbarien esiin nostamien asioiden valinnassa. Poliittiseen päätöksentekoon liittyvässä uutisoinnissa tulisi tarkastella esitettyjen kannanottojen perusteluja kriittisesti ja asiaan liittyvissä väitteitä tulisi tasapainottaa vastakkaisilla näkemyksillä.

Jutunteossa tulisi siirtyä entistä enemmän toimituskäytäntöön, jossa toimittajan juttua tarkastellaan ennen julkaisemista useissa portaissa ja jutun eri piirteiden kohdalta. Näin voitaisiin arvioida, mihin seikkoihin jutussa puututaan ja mihin ei, millaisia olennaisia puutteita jutussa on, mitä lähteitä on käytetty missäkin asiassa, missä määrin jutun tiedot pitävät paikkansa ja miten ne on varmistettu. Poliittisen päätöksenteon uutisoinnissa jutun teko on usein liikaa yksittäisen toimittajan valintojen ja arvioiden varassa niin sanotun ”second opinionin” sijaan.

Poliittisen päätöksenteon uutisoinnissa tulisi huomioida myös muu mediakeskustelu. Tulisi arvioida mitä näkökantoja on esitetty, kuinka suhtauduttu jo julkisuudessa oleviin tietoihin sekä millaista keskustelua niistä on jo käyty. Uutisoitaessa tulisi huomioida myös muiden medioiden tekemiä valintoja asioiden esittämisessä ja kertomatta jättämisessä niin hyvin kuin mahdollista.

Aineistojen käyttö:

Tiedotteiden käyttöä politiikan uutisoinnissa on tärkeää tarkentaa siltä osin, että annetun tiedon kohdalla arvioidaan puhujan asemaa ja motiivia, tarjottujen tietojen vaikutusta julkisuuteen ja julkiseen keskusteluun sekä kuka julkisuudesta hyötyy ja kuka kärsii. Tutkimusten ja tausta-aineistojen osalta tulisi selvittää niiden tuottaneen tahon asiantuntemus, erityisesti tutkimusaineistojen toteutustapa sekä tutkimusmetodi, tutkimuksen rahoittajat sekä muodostaa selkeä kuva aineiston vaikuttamispyrkimyksistä. Kutsujen ja tilaisuuksien osalta tulisi selvittää järjestäjän tavoitteet asiaan liittyvän julkisuuden kannalta sekä henkilösuhteiden luomisen kannalta.

Jyväskylän yliopiston Lobbaamisen hallinta toimitustyössä -tutkimushankkeen työryhmä:

Vastuulliset tutkijat:

journalistiikan tutkijatohtori Markus Mykkänen

markus.mykkanen@jyu.fi, puh. 050 353 6669, @[markusmykk](#)

journalistiikan tutkimuskoordinaattori Heikki Kuutti, @[HeikkiKuutti](#)

heikki.kuutti@jyu.fi, puh. 040 576 7865

Hankkeen projektiavustajat:

journalistiikan projektitutkija Aleksi Koski

aleksi.koski@jyu.fi

journalistiikan projektitutkija Pasi Ikonen

pasi.ikonen@jyu.fi

Kotisivut: jyu.fi/medialobbaus